

25 L'OPINIÓ

Sobre el reformisme pres seriosament

Ernest Maragall i Francesc Colomé acaben de publicar el llibre *“Escola nova, poble lliure. 1.492 dies a Educació: disculpeu les molèsties”* (RBA. Barcelona, 2013) en el que exposen la seva experiència al capdavant del Departament d'Educació de la Generalitat durant el període 2006-2010.

Aquesta publicació és singularment oportuna i rellevant perquè contribueix a trencar el silenci espès sobre l'etapa dels governs catalanistes i d'esquerres a la Generalitat

Només el fet que uns responsables polítics hagin decidit explicar la seva gestió i els motius de les seves decisions hauria de ser saludat positivament, independentment del grau d'acord que puguin suscitar les seves posicions i explicacions. Aquest llibre s'ha d'entendre com una aportació qualitativa al debat cívic sobre la política -en aquest cas la política educativa-, en tant que ofereix el punt de vista de persones que han hagut d'afrontar la complexitat de la gestió d'un servei públic de gran magnitud i que tenen el coratge de sotmetre's a la crítica i avaluació ciutadanes.

Aquesta publicació és, a més, singularment oportuna i rellevant perquè contribueix a trencar el silenci espès sobre l'etapa dels governs catalanistes i d'esquerres a la Generalitat de Catalunya (de malnom, “tripartits”), i d'aquesta manera ajuda a contrarestar el relat maniqueu que considera els set anys de la presidència Maragall i Montilla com una plaga bíblica que hauria arrasat el país. El més greu és que aquest relat instal·lat en l'opinió pública ha estat interioritzat amb un cert complex de culpa per les mateixes esquerres catalanes, amb una variant específica socialista que vindria a atribuir a la política educativa dirigida per Ernest Maragall bona part de la responsabilitat de la desfeta electoral soferta pel PSC el novembre de 2010.

El llibre de Maragall i Colomé se suma a altres testimonis d'alguns dels protagonistes d'aquest període, com la pionera i modèlica aportació de Josep Maria Vallès a *“Una agenda imperfecta”* (Edicions 62. Barcelona, 2008) sobre la gènesi del projecte de canvi de les esquerres, l'experiència de Ciutadans pel Canvi, el govern de Pasqual Maragall i la seva gestió del Departament de Justícia. O com la crònica des de dins de la presidència Maragall narrada per Jordi Mercader a *“Mil dies amb PM”* (La Magrana. Barcelona, 2008), que complementa les memòries del mateix Pasqual Maragall titulades *“Oda inacabada”* (La Magrana. Barcelona, 2008). O com, més recentment, el testimoni del president José Montilla en forma de conversa amb Rafael Jorba al llibre *“Clar i català”* (RBA. Barcelona, 2013). I des de la perspectiva de les polítiques públiques s'ha d'assenyalar també l'obra d'Oriol Nel·lo, *“Ordenar el territori. La experiència de Barcelona y Cataluña”* (Tirant Lo Blanch. València, 2012).

El nucli fonamental d'aquesta obra gira entorn de les possibilitats de dur a terme amb èxit una política reformista i constitueix una aproximació des de l'experiència viscuda a les diverses facetes que configuren l'acció reformadora: des de la visió que l'ha d'il·luminar a la identificació dels condicionants i dels obstacles i resistències potencials, tot passant per l'energia i ambició necessàries, la claredat del diagnòstic o la precisió del projecte. Trobem,

en definitiva, una reflexió sobre l'estratègia i les decisions clau per assolir l'objectiu reformista proposat.

Adaptant l'anàlisi del sociòleg Erik Olin Wright sobre les grans transformacions socials a les polítiques reformistes concretes, podem fer-nos tres preguntes clau sobre una reforma: És desitjable? És viable? És factible?

Hi havia la convicció que la missió i justificació d'un govern d'esquerres és impulsar les reformes necessàries per afavorir el progrés col·lectiu i no la simple administració rutinària dels serveis públics al seu càrrec

La resposta a la qüestió de si valia la pena la reforma educativa està directament vinculada al diagnòstic sobre l'estat de l'educació catalana i els seus problemes principals. El sistema educatiu català presentava un desequilibri basat en dues anomalies, que Maragall i Colomé sintetitzen en la necessitat d'acabar amb una doble tolerància: d'una banda, la tolerància amb determinades pràctiques de l'escola concertada que vulneraven el principi de gratuïtat, justificades com a compensació per l'infrafinançament públic d'aquestes escoles, i que acabaven per invertir el principi de l'elecció de centres per part de les famílies. D'altra banda, la tolerància vers el funcionament d'una escola pública sense una direcció efectiva des dels poders públics i amb uns centres escolars sense autonomia, lligada de mans i peus per una legislació de la funció pública controlada amb zel pels sindicats del sector, esdevenint un poder fàctic determinant.

La reforma es justificava, doncs, per la necessitat d'equiparar les condicions bàsiques de totes les escoles sostingudes amb fons públics, de titularitat pública o privada, de manera que se'n garantís l'accés sense barreres invisibles i, a la vegada, la seva qualitat. Per aconseguir-ho el nucli de la reforma i de la llei perseguia consolidar un Servei Educatiu de Catalunya format per la xarxa de tots els centres sostinguts amb fons públics; gestionar l'escoles públiques amb els criteris d'autonomia, direcció i avaluació; implicar els governs locals en la gestió del sistema a través de les Zones Educatives; i trencar l'associació distorsionadora entre servei públic i funció pública.

Però un cop definit l'objectiu, calia mesurar si la reforma era factible, és a dir si podia funcionar, si es donaven les condicions favorables als canvis proposats, en definitiva, si hi havia l'impuls polític i social imprescindible i si existia un potencial de transformació suficient en el conjunt del sistema per aplicar les mesures projectades, de forma que els beneficis de l'operació superessin els costos inevitables.

I, en tercer lloc, era fonamental assegurar la viabilitat de la reforma, i, en conseqüència dissenyar l'estratègia per construir una majoria política i social capaç d'impulsar-la i de vèncer les resistències que sens dubte generaria.

Encertar en el diagnòstic i l'objectiu, creure en la factibilitat i possibilitar la viabilitat de la reforma, implicava afrontar una sèrie de dilemes encadenats, començant per la fixació de l'horitzó de la legislatura. De què es tractava? De gestionar ordenadament i eficaçment el sistema educatiu o de reformar-lo a fons? De preservar l' statu quo o de modificar-lo? O dit d'una altra, de garantir el funcionament correcte del sistema o -a més d'aquest objectiu obvi- d'iniciar un procés de reforma?

L'opció elegida va ser la més difícil: reformar un sistema que no podia deixar de funcionar cap dia de l'any. Una opció sostinguda per la convicció profunda dels autors que la missió i justificació d'un govern d'esquerres és impulsar les reformes necessàries per afavorir el progrés col·lectiu i no la simple administració rutinària dels serveis públics al seu càrrec.

L'altra opció suposava continuar la política tradicional incrementalista que permetia molt probablement un funcionament sense ensurts i un cert nivell de satisfacció de totes les parts interessades. En aquest sentit, els autors valoren críticament l'experiència del Pacte Nacional per l'Educació assolit pel govern Maragall que, si bé havia concitat un ampli acord sobre les línies mestres del sistema educatiu català que més endavant haurien de ser recollides per la futura Llei d'Educació, comportava unes compensacions econòmiques poc realistes i que consagraven la lògica incrementalista de la política educativa.

S'ha de reconèixer el mèrit d'haver trencat la inèrcia d'una gestió educativa de vint-i-sis anys, encara que fos al preu d'assumir una conflictivitat sindical inèdita i de pagar-ne un hipotètic cost electoral

Un cop resol el primer dilema, calia decidir el què, el com, el qui i el quan de la reforma.

Una reforma pedagògica i curricular a l'estil de les lleis educatives estatals o bé una reforma sistèmica i organitzativa?

Una reforma feta de microactuacions executives i normatives o bé una reforma global a través d'una llei?

Una reforma de les esquerres amb un fort biaix ideològic o bé una reforma transversal, de país?

Una reforma acordada només amb els agents directes del sistema educatiu o bé una reforma fruit d'un acord polític i social?

Una reforma lenta en l'horitzó de dues legislatures o bé una reforma ràpida en el marc d'una legislatura?

La resolució d'aquests dilemes inicials van acabar per configurar les característiques fonamentals de la reforma i del seu procés: una reforma que afectava la definició del sistema i a la seva organització; una reforma impulsada per una llei del Parlament de Catalunya; una reforma acordada amb el principal partit de l'oposició; una reforma que subordinava els interessos directes dels actors del sistema educatiu als interessos del conjunt de la societat; i, finalment, una reforma legislativa acabada en el període d'una legislatura.

No cal dir que l'opció elegida implicava accelerar el ritme i sotmetre el món educatiu a una veritable prova d'estrès, com els mateixos Maragall i Colomé reconeixen, incrementant així el marge d'error. Però, sobre tot, suposava enfrontar-se a tota mena d'interessos creats, de rutines corporatives, de mentalitats anquilosades. Suposava no cedir al xantatge bonista d'alguns professionals de la representació d'una idealitzada "comunitat educativa" i tenir el coratge d'afirmar la preeminència de l'interès general de la societat i de la seva expressió democràtica parlamentària.

Gràcies a aquesta actitud avui Catalunya disposa d'una Llei d'Educació no sotmesa als vaivens electorals i que, amb més o menys encert, està sent parcialment desplegada, en unes condicions econòmiques i socials extremadament difícils i amb l'amenaça d'una acció política hostil per part del Govern central. Als impulsors de la LEC se'ls ha de reconèixer -tot i alguns errors- el mèrit d'haver trencat la inèrcia d'una gestió educativa de vint-i-sis anys, encara que fos al preu d'assumir una conflictivitat sindical inèdita i de pagar-ne un hipotètic cost electoral, i -si se'm permet- d'haver contribuït notablement a salvar l'honor reformista dels governs catalanistes i d'esquerres.